

H. Kleshnia

SOCIETY IN THE SYSTEM OF "MAN - SOCIETY - NATURE"

Introduction. Unlimited faith in human genius and rationality has led to deplorable results as irreversible environmental crises engulfed the entire planet. The practiced theory of the self-organizing and self-regulating power of the market economy, which eliminated the state-regulator from the space of being was the last straw that destroyed the fragile balance of the biogeocenosis. **The aim and tasks** area philosophical analysis of the role of society in the classical triangle of "man – society – nature" in the context of the biosocial crisis of the globalized world. **Research methods** are a combination of philosophical and general scientific approaches and methods. The systems approach reflects the self-organization and structuring of systems in the conditions of the synergistic universal quality of the world. An interdisciplinary synergetic methodology is also used to understand the dynamics of self-organization in the system "man – society – nature". **Research results.** The development of civilization has set a very important task for modern science: resolving the contradiction between the needs of the human community and the limited natural resources. Striving for the fullest possible satisfaction of ever-growing needs in an environmental crisis is a manifestation of irresponsibility. And this state is actively supported by the value preferences of the mass consumer society. Various forms of society and nature interaction and their dynamics are among the main components of human progress, individual events of human history, although they have a noticeable impact in some cases, they are neither directed nor of any duration. In addition, we must take into account the concept of society to a greater extent than the role of the individual in co-evolutionary processes. **Discussion.** Moiseev N. states that understanding complex systemic interdependencies is the content of the philosophical approach to solving environmental problems. The postmodern society has been sufficiently studied both by foreign (D. Bell, P. Kozlovsky, J.-F. Lyotard, E. Toffler) and domestic researchers (V. Horbatenko, L. Drotianko, S. Ordenov and others). As a result, N. Luhmann noted that against the "foggy" background of globalization, there is no common understanding of the concept of "society" at all. H. Arendt noted that power does not act as legalized violence but is a regulator of joint actions by generally recognized institutional ties, and the atomization of individuals in a mass society is associated with a violation of social ties. Based on her conclusions, we can note that over the past few years, humanity has found itself in conditions of total control and digital instrumentalization as a result of the fight against the COVID-19 pandemic. **Conclusion.** Representatives of the Club of Rome have repeatedly noted that limiting the consumption of natural resources, developing an environmentally oriented economy is the most important condition for the transition of society to the path of harmonizing the "society-nature" system and stabilizing the environmental situation. Consequently, ensuring the harmonization of the material and spiritual life of society, the ecological and socio-economic aspirations of mankind on the basis of worldview should be combined in the future, and the environmental policy of states in the globalizing world should become dominant because it determines the possibilities and ways of survival of mankind as a part of nature.

Keywords: socio-natural system, society, ecology, extinction of species, atomization of individuals, virtualization of elites, global totalitarian system, "man – society – nature" triad, crisis of the social.

УДК 124.5+172.1;4+304

Л. П. Комісар

АВТЕНТИЧНІСТЬ І ЕКОЛОГІЯ ЯК АКсіОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ПОСТПАНДЕМІЧНОГО СВІТУ, АБО ПЕРЕВІДКРИВАЮЧИ «СЛОВНИК ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ»

Київський національний лінгвістичний університет;
e-mail: liudmyla.komisar@knl.uu.edu.ua

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з актуальними викликами, що постали перед людством у цифровому постпандемічному світі. Проводиться ідея щодо потреби ревізії і «перевідкриття» на онтологічному рівні ціннісних орієнтирів, дієвих для сучасної людини. У даному аспекті здійснюється культур-філософський і етико-аксіологічний аналіз екодискурсу в перспективі «реальної віртуальності» крізь призму реактуалізації парадигми автентичності. Особлива увага приділяється феноменам «ерозії» ціннісної автентичності та «дифузії» персональної відповідальності перед природою у сучасних дигітальних практиках «прочитання» соціальної дійсності.

Ключові слова: автентичність, дія, екологія, комунікація, «реальна віртуальність», реактуалізація, цінність.

Вступ

У зв'язку із домінуючою перманентною присутністю в життєсвіті сучасної людини електронних ЗМІ (або «п'ятої влади») наш щоденний досвід стає квазісимулякром – калькулятивним, відчуженим, опосередкованим. Тож актуалізація саме ціннісно-звичаєвої настанови – настанови із екологічним вектором – у сучасних філософських і аксіологічних студіях є цілком виправданою. Такий вектор має на меті досягнення взаєморозуміння (як порозуміння) та налагодження комунікації між людьми в постпандемічному світі, людьми, які належать до різних національних та культурних спільнот, попри тотальну цифрову уніфікацію з почасти «стертими» маркерами ідентичностей/ідентифікацій. Означену проблематику ми вже підіймали у наших попередніх дослідженнях, зокрема, ставлячи такі питання: чи актуальне сьогодні знамените гасло «Saper aude!», яке «перевідкрив»

після І. Канта Г.-Г. Гадамер? Чому нині надактуальною є проблема тотальної відсутності у сучасній еkleктичній «кліповій» (Е. Тофлер) пастиш-комунікації глибинного розуміння? Доречно згадати у даному річизці концепцію Ж. Ліповецькі про настання «ери порожнечі», «імперії ефемерного» і появу «нарцисичної нової свідомості» – гедоністичної і холодної; споживачської свідомості телеглядача, порожню оболонку симулятивного «Я», що перманентно вдивляється в «екран без глибини», цікавиться одразу «усім і нічим» через перенасиченість інформацією. Чи потребує споживач-нарцис XXI ст. із «суспільства спектаклю» розуміння у відповідь, чи потрібен йому, майже засліпленому неререфлексивною гедонією, респонсивний інтелектуальний діалог? (Комісар, 2013: 32).

Мета дослідження

Із визначеної актуальності логічно слідує, що метою дослідження є реактуалізація на онтологічному рівні

класичних ціннісних орієнтирів, таких як автентичність та екологія (природа), і показ їхньої практичної взаємодії в цифровому просторі «реальної віртуальності». Завданнями розвідки виступають: по-перше, дослідження респонсивних викликів, що постали перед людством у постпандемічному світі; по-друге, обґрунтування тези щодо потреби ревізії і «перевідкриття» на онтологічному рівні ціннісних орієнтирів людства; по-третє, демонстрація аксіологічного і соціального зсуву антропоцентричної парадигми етики/філософії у бік природо- і екоцентризму; і, по-четверте, акцентування феноменів «ерозії» ціннісної автентичності та «дифузії» персональної відповідальності перед природою у сучасних дигітальних практиках як складових філософських розвідок сучасних інтелектуалів.

Методологія дослідження

Як видно із постановки проблеми та мети статті – у процесі роботи доречними будуть саме міждисциплінарні методи і підходи, такі як: феноменологічний, аналітичний, культур-філософський, семантико-структурний, герменевтико-онтологічний і компаративний. Перед тим, як перейти до реалізації заявлених завдань, необхідно зазначити і ступінь наукової розробки проблеми як у вітчизняних, так і в зарубіжних філософських розвідках. Так, серед сучасних вітчизняних дослідників відмітимо праці Л. Дротянко, А. Єрмоленка, М. Кіяновської, О. Стукало, І. Саволайнен. Що стосується зарубіжних авторів, то, передусім, згадаймо розвідки Г. Йонаса, З. Баумана, М. Кастельса, П. Козловські, Ч. Тейлора та інших.

Результати

Постпандемічний світ міжкультурної комунікації спрямований на розкриття відмінностей моральних норм та цінностей, які притаманні різним країнам і націям, що знаходить вияв як у специфіці моральнісно-звичаєвої культури, так і у нормах міжособистісного спілкування та етикетної поведінки. Наприклад, макроетична (інтерсуб'єктивна) настанова світосприйняття реалізується представниками діалогічної етики, обумовлюючи значущість парадигми діалогу в інтеркультурному просторі сучасного суспільства та можливість реалізації нормативної програми етики як практичної філософії з огляду на присутній потенціал спілкування-єднання.

Контроверзю і альтернативою універсалістській макроетиці є етноетика і комунітаризм. Так, ще наприкінці ХХ століття один із засновників комунікативної парадигми в практичній філософії, К.-О. Апель, поставив значуще до сьогодні питання поєднання і/або контроверсивності етноетики та універсалістської макроетики: «чи можливо уникнути альтернативи вибору?» (Апель, 1999: 358). У річці вище зазначеного особливо актуалізується досліджувана Ч. Тейлором етика автентичності, яка, передусім, претендує на постановку питання: що означає бути «автентичним собі», бути собою? Як при цьому не впасти в бездумно-гедоністичний егоїзм, наскрізно притаманний нарцисичному консюмеризму сучасного мережевого суспільства? Адже сучасна людина відчуває «онтологічну незахищеність» та небезпеку «не відбутися»,

загубитись у деперсоналізуючій рутині технологізованої повсякденності.

Як зазначає Ч. Тейлору, «найгострішу проблему сучасності становить утрата людиною контакту з узвичаєними інтерсуб'єктивними чинниками особи: спільнотою, традицією, життєво значущими людськими стосунками. Разом із такою відчуженістю у нас звужуються горизонти значень, у межах яких раніше формувалась наша ідентичність» (Тейлор, 2013: 98). Доречно також згадати діалогічно-феноменологічний дискурс В. Біблера, який пропонує проєктувати присутнього Співбесідника в «чужому світі», наголошуючи, що «кожна культура – це вигук «SOS», звернений до іншої культури» (Біблер, 1991: 21). На думку Ч. Тейлора, «взаємини особистості зі спільнотою складають той простір, у межах якого відбувається діалогічний процес формування особистої ідентичності» (Тейлор, 2013: 11).

Як пише Л. Дротянко, «у сучасному світі відбувається взаємне накладання проблем, породжених, з одного боку, тотальною інформатизацією всіх сфер суспільного життя, яка характеризується зростанням кількості і зміною якості комунікаційних процесів, а з другого боку, посиленням глобалізаційних процесів. У цьому контексті важливим є виявлення взаємовпливу комунікаційних процесів у соціальних інформаційних мережах і феномену мультикультуралізму, який набуває нових форм в умовах глобалізації» (Дротянко, 2019: 16).

Означений процес є болісним і проблематичним, тому, що заангажований певними «хворобами сучасності», найприкметніші з яких, на нашу думку, – егоїстичний індивідуалізм та глобальна експансія інструментального мислення. Фактично, «поширення сучасних процедур інструментального контролю та розвиток науково-технологічних експертиз створює нові умови для побудови безпечної і сприятливої для окремої людини середовища існування. Тож глобальні форми «розутілюючих механізмів» сприяють руйнуванню традиційних способів входження людини до спільноти» (Тейлор, 2013: 34). Або, як влучно висловився Е. Гідденс, наш досвід є «вилученим», зумовленим глобальним космополітичним перезавантаженням перед викликами «відповідального капіталізму» (Мир на порозі реформ: международное сообщество перед лицом множественных кризисов, 2018). Відповідно, зазначена проблемність формування сучасної автентичності вимагає повороту до екологічної культури, зокрема в мережевому просторі постпандемічного соціуму, видозміненого глобалізаційними та інформаційними процесами ХХ початку ХХІ століть. Отже, подальша проблематика статті розкриватиме екологічний тренд як напрям сучасних філософських розвідок.

Чим же є наша сучасність – високорозвинутою інформаційною ерою чи глобальною екологічною катастрофою? Адже нинішній характер соціокультурного розвитку людства характеризується багатьма дослідниками як такий, що вирвався з-під контролю і планування. Так, досить поширеним є характеристика пост-сучасності як невмолимої

іраціональної даності. Зокрема, в У. Бека – це «суспільство ризику», у З. Баумана – «індивідуалізоване суспільство», у М. Кастельса – «інформаційна епоха», і – зовсім радикально заявляє С. Жижек – це «пустеля реального». Наприклад, Г. Йонас зазначає: сучасна техніка і капіталістичне господарство утворюють суперструктуру, що являє собою неконтрольоване джерело руху сучасного суспільства (Йонас, 2001: 12). Досить поширеним на часі й антиутопічними є «апокаліптичні сценарії» розвитку світових цивілізацій, зокрема песимістичні прогнози (які, проте, не виключені) «антропої катастрофи» та «глобальної екокризи», що призведуть до зникнення людства «як такого». На думку М. Кастельса, всупереч синергетичним прогнозам про поширення значення свідомого вибору соціальних суб'єктів, насправді ми живемо в світі, де відбуваються неконтрольовані і хаотичні зміни (Castells, 2000: 36). Як вважає С. Ягодзінський, «відсутність методик узгодження індивідуальних вчинків, соціальних дій і цивілізаційних наслідків стає, на наш погляд, основною причиною суспільних вибухів, революцій, воєн і міжнародних конфліктів. Саме тому аналіз феномену глобального крізь призму індивідуального сприйняття планетарних ефектів від соціальних дій є актуальною соціальнофілософською проблемою» (Ягодзінський, 2015: 89). Отже, зазначені виклики перебувають у горизонті пріоритетних досліджень сучасних мислителів, адже не піддається сумніву той факт, що постпандемічні глобальні проблеми, які постали перед людством, можна вирішити лише в контексті актуалізації екологічної проблематики в усіх сферах людської життєдіяльності.

Не випадково, наприклад, сучасні етико-культурологічні проблеми екстраполюються у сферу соціальної філософії, а універсальні ціннісні настанови сучасного людства формуються саме у прикладній (зокрема в екологічній) етиці. Згадаймо хоча б трансформований етичний імператив як один із постулатів сучасної етики відповідальності: дій так, щоб наслідки твоєї діяльності відповідали підтримці справді людського життя на Землі (Йонас, 2001: 79). Тож цілком зрозумілим є вектор, заданий сучасними західними дослідниками, більшість яких – цілком справедливо – роблять спробу ввести етику всередину господарських процесів, змінити свідомість людей, завдяки чому згубна для духу і небезпечна для екології тенденція, можливо буде призупинена.

Футурологічним виявився афоризм, авторство якого часто-густо приписують філософу Ф. Бекону: «Над природою не володарюють, якщо їй не підкоряються». Як нам йдеться, це пророчі слова, які лунають з далекого XVII століття, закликаючи людство спинитися, зробити «філософську паузу» (згадаймо тезу М. Мамардашвілі) і припинити шлях, що нікуди не веде, точніше веде в безодню, до потенційного знищення. Кілька років тому під час викладання курсу «Етика» ми використовували практичну вправу, яка сподобалася студентам. Завдання полягало у тому, що потрібно було прокоментувати дві тези: «Будьте обережні – природа» і «Будьте обережні – людина». На нашу думку, окреслене завдання теж мало прогностичну

спрямованість, про що свідчить, приміром, сучасний поворот до екологічної проблематики на рівні чисельних віртуальних спільнот. Пізніше у статті ми ще будемо доводити тезу М. Кастельса, що така віртуальність є нічим іншим, як новою реальністю.

Проте показово у контексті сучасного екоповороту виявилася Доповідь Римському клубу «Come On! Капіталізм, короткозорість, населення і руйнація планети», яка була приурочена до ювілею Клубу. Так, у 2017 році Е. Вайцеккер і А. Вайкман, два його президенти, за участю 34 інших членів, виразили консолідовану позицію Клубу і перелік глобальних викликів сучасності. У Доповіді була блискуче представлена ідея Нового Просвітництва у контексті концепцій «порожнього світу» та «повного світу», а також концепція «відповідальної глобалізації» як моделі існування людини у «повному світі» (Weizsacker, Wijkman, 2018: 5). Отже, ми здійснили демонстрацію аксіологічного і соціального зсуву антропоцентричної парадигми етики/філософії у бік природо- і екоцентризму.

Проте саме 2020 рік виявився фатальним у перевідкритті існуючих викликів і загроз, адже новим «лакмусом» проблем епохи стала пандемія Covid-19. Так, М. Кіяновська зазначає: «Парадоксально, але я думаю, що всім буде набагато краще, якщо ми переживемо і осмислимо пандемію Covid-19 не через патерни Апокаліпсису, а як глобальну катастрофу вселенського масштабу. Тільки в такий спосіб, мені здається, пандемія може стати чинником емансипації (і перезавантаження, і розвитку), а не навпаки. Тому що, в якомусь сенсі, пандемія Covid-19 – унікальний шанс для нашої культури: мало коли соціокультурна трансформація збігається в часі з економічною і політичною. Це велике випробування, надзвичайно жорстокий виклик – але також і спосіб та дійсно рідкісний шанс на к'єркегорівський екзистенціальний «стрибок», на створення «нового майбутнього» замість «старого майбутнього», яке уявлялося-пригадувалося на підставі «старого минулого» і «старого теперішнього» (Кіяновська, 2020: 7). Підтримуючи як ідею авторки, так і ідею Доповіді президентів Римському клубу, зазначимо, що «старий» світ є дійсно приреченим, тоді як «новий» – неминучим.

Обговорення

Якщо ми живемо в епоху тотального «оцифрування» світу, то все, чого торкається цивілізація, з необхідністю опиняється інформацією, такою-собі сіткою, зітканою з нулів і одиниць. Фактично, ми переважані інформацією, спостерігаємо її некерований приріст, губимося в нескінченному віртуально-реальному просторі Гіпертексту. Для репрезентації цієї проблеми з'являються чисельні інтернет-видання (приміром «Постнаука», «Кот Шредінгера» тощо), що пропонують публікації на зразок «Словника майбутньої цифрової епохи». На нашу думку, доречно здійснити герменевтичне осмислення кількох провідних понять такого словника, як репрезентації цифрової комунікації сучасності, при цьому викласти їх у форматі абзаців-тез. Отже, разом із дослідником А. Константиновим, пропонуємо орієнтовний проєкт «Словника цифрової епохи».

1) «Цифрова революція». Почнемо із самого терміну: безсумнівно, усім, хто знайомий із працями Д. Бела, У. Бека, З. Баумана, М. Кастельса, У. Еко, Е. Тофлера та інших класиків фундації постіндустріально-інформаційної парадигми (або «культури версії 4.0»), цілком зрозумілими видадуться конотації поняття, тобто наявна «культурна рамка» і культурні коди співпадуть. Тому ми й не бачимо потреби у детальному роз'ясненні поняття, що вже саме по собі є класичним. Виникає питання: чи правомірною є заява автора, що «цифрова революція тільки розпочалася, і головні зміни попереду»? (Константинов, 2016).

2) «Цифровий двійник». Усі користувачі соціальних мереж, на думку дослідника, гіпотетично вже мають такого умовного «клона». Тоді постає таке питання: а якщо «віртуальний двійник» набуде штучного інтелекту і штучної особистості, які система без нашого відома згенерує на основі всього сказаного і «залайканого» нами? Є поле для осмислення, попри утопізм такої напівфантастичної заяви. Хотілося би згадати в окресленому контексті роман М. Уельбека «La Possibilite d'une île», де, на наш погляд, на прикладі Даніеля, головного героя, (який окреслюється автором під перманентно новими «нумерологічними масками» (наприклад, Даніель10, Даніель22 і т.п.)) яскраво презентуються жахаючі квазімоделі таких можливих «двійників». Також доречно буде приклад фільму «Don't Look Up» А. Маккея (2021 р.), у якому кіно-прототип сучасних технологічних мільярдерів (або «виробників рішень», у сенсі Ж.-Ф. Ліотара) П. Ішервел безапеляційно заявляє одному з героїв стрічки про те, що конкретна пошукова система «знає» на основі алгоритмічного аналізу активності в соціальних мережах про всі рішення конкретної людини, більше того, «знає» вчинки минулі, теперішні, і, – головне – майбутні (!).

4) «Цифрове покоління» (iGeneration, Internet Generation). То що ж означає бути представником «покоління І» (тобто сучасною дитиною)? Як сказав би У. Еко, (і ми повністю підтримуємо окреслену думку), людина цивілізації image-oriented, що спрямована здебільшого на зоровий образ, стоїть на порозі занепаду грамотності. Отже, чи не є здатність сучасних дітей і підлітків до «багатофункціональності» зворотною стороною деконцентрації уваги та тотальної, хоча й парадоксальної, безграмотності (в сенсі інтелектуального гіпер-регресу)?

5) «Цифрове недоумство» (можливо – невігластво? – проблема коректності і контексту вживання терміна залишається, на нашу думку, відкритою. В оригіналі ж А. Константинов використовує поняття «цифрове слабоумне»). Сенс цього поняття «Словника» цілком логічно впливає з попереднього: «Навіщо вчити іноземні мови, якщо завжди можна скористатися електронним перекладачем, чи перевантажувати мозок інформацією, якщо під рукою є Google? Для чого, вешті-решт, зустрічатися – окрім соцмереж, зрозуміло?» (Константинов, 2016). Адже ще в середині 1990-х «ріст IQ в розвинених країнах припинився – почалася епоха дефіциту уваги і

кліпового мислення» (там само). То чи дійсно ми передаємо індивідуальні функції нашого мозку якимось зовнішнім пристроям-гаджетам? Чи не здійсниться в недалекому майбутньому саркастично-футуристичний (якщо не апокаліптичний) фрагмент «сценарію знайомства молоді», запропонований автором:

– А батьки у тебе ким працюють?

– Ой... не пам'ятаю. Зараз загуглю...».

Хотілося би вірити, що А. Константинов дає лише фантастичні антиутопічні прогнози. Але чому серію журналу, в якій представлений «Словник», назвали «Диктатурою майбутнього»?!

Отже, як авторитетно заявив ще у кінці ХХ століття М. Кастельс, дійсно немає розподілу між реальністю і символічним відображенням. «У всіх суспільствах людство існувало в символічному середовищі і діяло через нього. Тому історично специфічним в новій комунікаційній системі, яка організована навколо електронної інтеграції всіх форм комунікації, від типографського до мультисенсорного, є не формування віртуальної реальності, а побудова реальної віртуальності» (Castells, 2000: 302). Як зазначає М. Кастельсові, саме ця здатність усіх форм мови декодувати двозначність і задавати розмаїття інтерпретацій і відрізняє культурні артефакти від формального/логічного/математичного умовиводу. Складність, і навіть суперечливість, повідомлень, які продукує людський мозок, проявляється саме через багатозначність наших дискурсів. Саме діапазон культурних варіацій сенсу повідомлень дозволяє нам взаємодіяти один з одним у множині вимірів, експліцитних та імпліцитних. Так, «коли критики електронних ЗМІ стверджують, що нове символічне середовище не відображає реальність, вони несвідомо посиляються на примітивне до абсурду поняття «некодованого» реального досвіду, який ніколи не існував» (там само).

Отже, підтримуємо ідею, що всі реальності передаються через символи. І в людській, і в інтерактивній комунікації, незалежно від засобів, усі символи певною мірою зміщені стосовно визначеного для них символічного значення. У певному сенсі вся реальність сприймається віртуально. Чим же тоді є комунікаційна система, яка створює реальну віртуальність? Це система, – заявляє М. Кастельс, – у якій сама реальність (тобто матеріально/символічне існування людей) повністю схоплена, повністю занурена у віртуальні образи, у вигаданий світ, світ, у якому зовнішні відображення знаходяться не просто на екрані, через який передається досвід, але самі перетворюються на досвід (Castells, 2000, р. 345). Напевно, кожен сучасний студент і викладач погодяться з ідеями М. Кастельса. Адже постпандемічний навчальний процес «online» опиняється культурно, соціально й економічно реальним: так, студенти отримують реальні дипломи і реальний рівень знань, а викладачі – реальну заробітну плату. На нашу думку, якщо сучасна реальність є «гіперреальністю», то сучасний індивід, у свою чергу, є «гіперіндивідом»: він раптом починає підозрювати, що світ, у якому

він живе, – це спектакль, що розігрується перед ним із тим, щоб переконати його в реальності цього світу, а люди, що оточують його, насправді є акторами, що задіяні в тотальному спектаклі (ми, зі свого боку, можемо чітко простежити алюзію з відомою заявою В. Шекспіра, ще раз довівши на практиці інтер- і гіпертекстуалізацію сучасного світу) (Комісар, 2013: 20). Як зазначає М. Кіановська, «віртуальна реальність саме зараз генерує нові патерни гібридного насилля, і цей процес стає дедалі інтенсивнішим, бо загострюється боротьба за увагу якомога більшої кількості людей, конкуренція за кількість переглядів і за кількість лайків. Кожен із нас – мимовільний учасник цього процесу. У поєднанні з одночасністю (підкреслюю: глобальною одночасністю) реакції сотень мільйонів людей на тригери медіа можуть спрацювати як зброя масового психологічного ураження, ставши одним із ключових механізмів нового – медійно-«пандемічного» – терору» (Кіановська, 2020).

Висновки

У розвідці ми підняли (а не вирішили остаточно) актуальні питання, пов'язані з респонсивними викликами, що постали перед людством у постпандемічному світі. Наша ідея щодо потреби ревізії і «перевідкриття» на онтологічному рівні ціннісних орієнтирів, дєвих для сучасної людини, оприявилася через аналіз екодискурсу в перспективі парадигм автентичності і «реальної віртуальності». Якщо в модерному імперативі мораліста І. Канта «людина ніколи не засіб, а мета», то в екологічному постімперативі еколога Г. Йонаса – природа виступає метою етико-філософських рефлексій, з озиранням на змінений аксіологічний бекграунд сучасного індивіда. Більше того, класична антропоцентрична парадигма етики зсувається у бік природоцентризму, що часто позиціонується (за ідеологічної чи політичної) потреби як хайп в оцифрованих медіа. Отже, феномени «ерозії» ціннісної автентичності та «дифузії» персональної відповідальності перед природою у сучасних дигітальних практиках постають необхідними складовими філософських і наукових розвідок сучасних інтелектуалів.

На часі і автентична національна специфіка культури спільнот/спільностей, і звичаєві засади міжкультурної взаємодії є в тренді (і трендом) етико-філософських досліджень. На думку М. Кіановської, спільним для всіх і на мікро- і на макрорівні проектом є ідея комплексного, стратегічного, глобального формування через «складну культуру» «складної людини»; адже без «складної людини» немислимі ні високі технології, ні справжній креатив, ні еволюція суспільства споживання до умовного «суспільства майбутнього» (Кіановська, 2020). Як нам здається, автентичний феномен сучасної культури передбачає укорінення універсально значущих культурних засад спілкування на певному етнічному індивідуальному рівні, з оперттям на присутній вияв універсальної світоглядної толерантності. Тобто у сучасних реаліях бути автентичним потрібно не тільки собі самому/своїй культурі; в плинному горизонті XXI століття бути

автентичним – означає усвідомлювати свою відповідальність перед природою загалом. А це означає, передусім, потребу (і потенційну здатність) кожного з нас до неупередженого сприйняття нових цінностей посковідної «реальної віртуальності» крізь призму діади «автентичність-природа» та інтенцію до діалогу з класичними аксіологічними напрямками. Вибір за нами.

Список літератури

1. Апель К.-О. Етноетика та універсалістська макроетика: суперечність чи доповнювальність / К.-О. Апель // Комунікативна практична філософія; [пер. з нім. А. Ермоленка.] – Київ: Лібра, 1999. – С. 355-371.
2. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры (Два философских введения в двадцать первый век) / В. С. Библер. – Москва: Академический проект, 1991. – 413 с.
3. Дротянко Л. Г. Комунікації в соціальних мережах і феномен мультикультуралізму / Л. Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Том 29 № 1. – 2019. – С. 16-21.
4. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас; Пер. з нім. А. Н. Ермоленко, В. А. Ермоленко. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
5. Кіановська М. Пандемія як шанс чи як кінець світу / М. Кіановська // Збруч. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/97158>
6. Комісар Л. П. Проблемність становлення дискурсу сучасної гіперреальності в контексті віртуалізації соціокультурної дійсності / Л. П. Комісар // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. – №29. – Київ: ЦГО НАН України, 2013. – С. 196-208.
7. Комісар Л. П. Гуманістична традиція у палімпсестах дигімодернізму: респонсивність чи симуляція? / Л. П. Комісар // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: «Історія, економіка, філософія». – Вип. 18 / Гол. ред. Ю.І. Терещенко. – К.: Вид. центр. КНЛУ, 2013. – С. 31-40.
8. Константинов А. Словарь грядущей эпохи (цифровой). Какие слова нужно выучить, чтобы жить в будущем / А. Константинов // Кот Шредингера. – №1-2 (15-16). – 2016. – Режим доступу: <http://kot.sh/statya/1451/slovar-gryadushchey-epohi-cifrovo>
9. Мир на пороге реформ: международное сообщество перед лицом множественных кризисов. – Режим доступу: <http://gefter.ru/archive/23882>.
10. Тейлор Ч. Етика автентичності; Пер. з англ. А. Васильченко. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 128 с.
11. Ягодзінський С. М. Формування глобальної свідомості як соціокультурна практика / С. М. Ягодзінський // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Том 21. № 1. – 2015. – С. 88-93.
12. Castells M. The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture. – Vol. I. – Cambridge, MA; Oxford, UK: 2000. – 597 p.
13. Weizsacker E. Von, Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome. – Режим доступу: <https://mytxt.xyz/come-on-capitalism-short-termism-population-and-the-destruction-of-the-planet/> 4 .

References

1. Apel, K.-O. 1999. Etnoetyka ta universalistska makroetyka: superrechnist chy dopovnuvalnist. V A. Yermolenko (Red.). Komunikatyvna praktychna filosofia: 355-371). Kyiv: Libra.
2. Bybler, V. 1991. Ot naukoucheniya – k lohyke kultury (Dva fylosofskyykh vvedeniya v dvadtsat pervyyi vek). Moskva: Akademicheskiy proekt.
3. Drotianko, L. 2019. Komunikatsii v sotsialnykh merezhakh i fenomen multykulturalizmu. Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiya. Kulturolohiia. 29 (1): 16-21.
4. Ionas, H. 2001. Pryntsyp vidpovidalnosti. U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii. Per. z nim. A. N. Yermolenko, V. A. Yermolenko. K.: Libra.
5. Kianovska, M. 2020. Pandemiia yak shans chy yak kinets svitu. Zbruch. Vziazto z: <https://zbruc.eu/node/97158>

6. Komisar, L. 2013. Problemnist stanovlennia dyskursu suchasnoi hiperrealnosti v konteksti virtualizatsii sotsiokulturnoi diisnosti. Totalogy-XXI. Postneklasychni doslidzhennia. 29: 196-208.

7. Komisar, L. 2013. Humanistychna tradytsiia u palimpsestakh dihimodernizmu: responstynnist chy symuliatsiia? *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii: "Istoriia, ekonomika, filosofii"*. 18: 31-40.

8. Konstantynov, A. 2016. Slovar hriadushchei epokhy (tsyfrovoy). *Kakye slova nuzhno vyuchyt, chtoby zhyt v budushchem. Kot Shredynhera*. 1-2 (15-16). Vziato z: <http://kot.sh/statya/1451/slovar-gryadushchey-epohi-cifrovoy>

9. Myr na porohe reform: mezhdunarodnoe soobshchestvo pered lytsom mnozhestvennykh kryzysov. 2018. Vziato z: <http://gefter.ru/archive/23882>.

10. Teilor, Ch. 2013. *Etyka avtentychnosti*; Per. z anhl. A. Vasylichenka. Kyiv: DUKh I LITERA.

11. Iahodzinskiy, S. 2015. Formuvannia hlobalnoi svidomosti yak sotsiokulturna praktyka. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Serii: Filosofii. Kulturolohiia*. 21(1): 88-93.

12. Castells, M. 2000. *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. I. Cambridge, MA; Oxford, UK.

13. Weizsacker, E. Von, Wijkman, A. 2018. *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome*. Vziato z: <https://mytxt.xyz/come-on-capitalism-short-termism-population-and-the-destruction-of-the-planet/>

Л. П. Комисар

АВТЕНТИЧНОСТЬ И ЭКОЛОГИЯ КАК АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕНДЫ ПОСТПАНДЕМИЧЕСКОГО МИРА, ИЛИ ОТКРЫВАЯ ЗАНОВО «СЛОВАРЬ ЦИФРОВОЙ ЭПОХИ»

Аннотация. В статье предлагается идея потребности ревизии и «переоткрытия» на онтологическом уровне ценностных ориентиров, действенных для современного человека. Особенное внимание уделяется феноменам «эрозии» ценностной автентичности и «диффузии» персональной ответственности перед природой в современных дигитальных практиках «прочтения» социальной реальности.

Ключевые слова: автентичность, действие, экология, коммуникация, «реальная виртуальность», реактуализация, ценность.

L. Komisar

AUTHENTICITY AND ECOLOGY AS AXIOLOGICAL TRENDS OF THE POST-PANDEMIC WORLD, OR REDISCOVERING "THE DICTIONARY OF THE DIGITAL AGE"

In the **introduction** to the article, the author addresses issues related to the current challenges facing humanity in the digital post-pandemic world. The **aim** of the article is to re-actualize classical values, such as authenticity and ecology (nature), at the ontological level, and to show their functional interaction in the digital space of "real virtuality". The author uses interdisciplinary **research methods**, namely: phenomenological method, analytical method, cultural philosophical method, semantic structure method, hermeneutic ontological method, and the comparative method. The **research results** indicate the axiological and social shift of the anthropocentric paradigm of ethics and philosophy towards nature and ecocentrism. The article emphasizes the phenomena of "eroding" value authenticity and "diffusing" personal responsibility to nature in modern digital practices. The **discussion** offers a hermeneutical understanding of several leading concepts in the "dictionary of the digital age" following the research conducted by M. Castells, U. Eco, M. Kiyanovska, A. Konstantinov. The article provides an analysis of the terms "digital revolution", "digital double", "digital generation", and "digital dementia". It considers the argument on the need for "rediscovery" at the ontological level of values that are effective for modern humanity, carried out through the analysis of eco-discourse in the perspective of authenticity and "real virtuality" paradigms. The **conclusions** demonstrate that in the network horizon of the XXI century it is necessary to be authentic not only to oneself / one's culture; to be authentic means to be aware of one's social and ethical responsibility to nature as a whole.

Keywords: authenticity, action, ecology, communication, "real virtuality", re-actualization, value.

УДК 316.4(045)

С. С. Орден

ПРОБЛЕМА СОЦИАЛЬНОЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ «ЛЮДИНА – ПРИРОДА»

Національний авіаційний університет;

e-mail: ordenov@nau.edu.ua;

ORCID ID: 0000-0002-2572-8300; Researcher ID: Q-7658-2018

Анотація. У статті розглядається проблематика соціальної відповідальності в системі «людина – природа». Наголошується на поглибленні екологічної кризи в умовах глобалізації. Акцентується увага на тому, що в глобальних умовах соціальна відповідальність у системі «людина – природа» пов'язана з безпекою природокористування та спрямована на досягнення оптимальної взаємодії суспільства і природи. Оскільки в сучасний період об'єктом соціальної відповідальності стає вся біосфера, людство перетворюється на колективного суб'єкта відповідальності, що потребує формування особливих екоцентричних ініціативних форм персональної відповідальності, які ґрунтуються на засадах екологічного імперативу.

Ключові слова: соціальна відповідальність, система «людина – природа», екоцентризм, глобалізація, суспільний розвиток.

Вступ

З початку ХХІ ст. людство живе в постійному очікуванні серйозних негативних екологічних змін через неконтрольоване природокористування. Екологічні питання дедалі більше виходять на перший план у зв'язку із перенаселенням, утилізацією відходів, втратою біорізноманіття, забрудненням навколишнього середовища,

глобальним потеплінням та загальною деградацією природних ресурсів. Це суттєво впливає на умови життя на планеті, викликаючи непередбачувані зміни клімату, руйнування екосистем, виснаження природних ресурсів та їхню нестачу (Клешня, 2021).

Перехід глобалізованого суспільства до нової фази розвитку призводить до того, що багато стереотипів поведінки і мислення піддаються якщо не радикальній